

МЕДІАЦІЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: НАПРЯМИ ВИРІШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ

MEDIATION IN THE CRIMINAL PROCESS OF UKRAINE: DIRECTIONS OF RESOLVING CRIMINAL-LEGAL CONFLICTS

Соловійова О.С., к.ю.н., доцент,

доцент кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології

Навчально-науковий інститут № 5 Харківського національного університету внутрішніх справ

Стаття присвячена дослідженню поняття та сутності медіації у сфері кримінального процесу України, що спрямована на забезпечення ефективності правосуддя, зменшення навантаження на суди та створення можливості для реабілітації обвинувачених і примирення сторін. Аналізуються правові підходи та законодавчі зміни, які визначають застосування таких альтернативних процедур як медіація, відновне правосуддя та угода про примирення потерпілого і підозрюваного чи обвинуваченого в контексті кримінального провадження. З'ясовано, що примирення сторін у формі медіації повинно стати одним з найефективніших способів розв'язання кримінально-правових конфліктів, що відповідає гуманності нашого судочинства, тому в слідчий та судовій практиці необхідно забезпечити дієвість цієї норми і вжити заходи для розширення такої практики, яка буде сприяти підвищенню рівня захисту прав та законних інтересів особи, профілактичній роботі правоохоронних органів, ефективній боротьбі з кримінальними проступками і нетяжкими злочинами та запобіганню їх шкідливих наслідків. Розглядаються основні проблеми, що виникають у процесі впровадження альтернативних форм вирішення кримінально-правових конфліктів в Україні, а також перспективи їх подальшого розвитку та вдосконалення. Здійснено огляд практичних аспектів реалізації медіаційних процедур, зокрема їх вплив на відновлення соціальної справедливості та зменшення навантаження на судову систему. Визначено необхідність створення «Міжвідомчої координаційної ради з питань медіації у кримінальних провадженнях», завданнями якої будуть контроль за медіаційною діяльністю в кримінальному судочинстві, навчання медіаторів та їх акредитація. Запропоновано низку її повноважень, оскільки без цього неможливе виконання покладених на неї завдань (забезпечення підготовки і підвищення кваліфікації медіаторів, вносити пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань примирення сторін у кримінальних провадженнях, розробляти положення, інструкції та інші нормативні акти, які регламентують діяльність служби примирення у кримінальних провадженнях). Пропонується закріплення процесуального статусу медіатора та визначення його прав і обов'язків у Кримінальному процесуальному кодексі України, а також визначено основні проблеми та перешкоди на шляху впровадження медіації в кримінальне провадження і перспективи розвитку цього інституту в умовах сучасних реформ у кримінальному правосудді.

Ключові слова: кримінальне провадження, медіація, медіатор, процесуальний статус медіатора, сторони кримінального провадження, альтернативне вирішення спорів, відновне правосуддя, угода про примирення, права потерпілих, компенсація шкоди.

The article is devoted to the study of the concept and essence of mediation in the criminal process of Ukraine, which is aimed at ensuring the efficiency of justice, reducing the burden on the courts and creating an opportunity for the rehabilitation of the accused and the reconciliation of the parties. Legal approaches and legislative changes are analyzed that determine the application of such alternative procedures as mediation, restorative justice and conciliation agreement between the victim and the suspect or accused in the context of criminal proceedings. It was found that the reconciliation of the parties in the form of mediation should become one of the most effective ways of resolving criminal legal conflicts, which would correspond to the humanity of our judicial system, therefore, in investigative and judicial practice, it is necessary to ensure the effectiveness of this norm and take measures to expand such practice, which will contribute to increasing the level of protection of the rights and legitimate interests of a person, preventive work of law enforcement agencies, effective fight against criminal misdemeanors and minor crimes and prevention of their harmful consequences. The main problems that arise in the process of implementing alternative forms of solving criminal legal conflicts in Ukraine are considered, as well as the prospects for their further development and improvement. An overview of the practical aspects of the implementation of mediation procedures was carried out, in particular, their impact on the restoration of social justice and the reduction of the burden on the judicial system. The need to create an "Interdepartmental Coordination Council on Mediation in criminal proceedings" was determined, the tasks of which will be control over mediation activities in criminal proceedings, training of mediators and their accreditation. A number of her powers are proposed, since without this it is impossible to fulfill the tasks assigned to her (providing training and improving the qualifications of mediators, making proposals to improve the legislation on conciliation of parties in criminal proceedings, developing regulations, instructions and other normative acts that regulate the activity of the conciliation service in criminal proceedings). It is proposed to establish the procedural status of the mediator and the definition of his rights and obligations in the Criminal Procedure Code of Ukraine, and also identified the main problems and obstacles on the way to the introduction of mediation in criminal proceedings and the prospects for the development of this institution in the conditions of modern reforms in criminal justice.

Key words: criminal proceedings, mediation, mediator, procedural status of the mediator, parties to criminal proceedings, alternative dispute resolution, restorative justice, reconciliation agreement, victims' rights, compensation for damage.

Постановка проблеми. У сучасних умовах питання альтернативного вирішення кримінально-правових конфліктів набуває дедалі більшої актуальності. Одним із таких механізмів є процедура медіації, яка активно впроваджується в різних державах, включаючи і Україну. Медіація є важливим інструментом, що сприяє зниженню рівня конфліктності між сторонами та досягненню справедливості без необхідності тривалого судового розгляду.

Незважаючи на прийняття Закону України «Про медіацію» 16 листопада 2021 року, механізм її застосування у кримінальному процесі залишається недостатньо врегульованим. Дійсно, відсутність чітких процедур впровадження медіації в кримінальне процесуальне законодавство України ускладнює її ефективне використання. Серед основних проблем можна виділити:

– відсутність чітких роз'яснень та процедур для впровадження медіації у кримінальний процес України,

а саме на стадії досудового розслідування кримінального провадження;

– низький рівень обізнаності серед населення та працівників правоохоронних органів про переваги та можливості використання медіації;

– недостатня кількість кваліфікованих медіаторів, які спеціалізуються у сфері кримінального судочинства;

– не закріплення поняття і порядку застосування медіації під час розслідування кримінального провадження та процесуального статусу медіатора у Кримінальному процесуальному законодавстві;

– невідповідність нормативно-правових актів сучасним потребам відновного правосуддя та т.і.

Вирішення цих проблем вимагає вдосконалення нормативно-правової бази, розширення практики використання медіації та підвищення рівня кваліфікації фахівців у цій сфері.

Стан дослідження проблеми. Загальні проблемами забезпечення прав особи при звільненні від кримінальної відповідальності і закритті кримінальних проваджень на підставі примирення сторін у своїх роботах розглядали Ю. П. Алєнін, Ю. В. Баулін, О. А. Губська, В. В. Землянська, В. Т. Маляренко, В. В. Навроцька, В. І. Потяк, В. М. Трубников, Г. О. Усатий, Т. Г. Фоміна, Д. В. Філін, А. М. Ященко та ін., але залишається багато питань не вирішених до цього часу, що свідчить про актуальність даної теми дослідження. Для вирішення даної проблеми потрібні законодавчі, освітні та організаційні реформи, які підвищать ефективність і доступність впровадження медіації у кримінальний процес України.

Метою статті є дослідження сутності та правового регулювання медіації у сфері кримінального процесу України, виявлення переваг та перспектив її впровадження до кримінального судочинства, визначення етапів проведення медіації та законодавчого закріплення процесуального статусу медіатора і визначення його основних функцій, прав та обов'язків при урегулюванні кримінально-правових конфліктів шляхом примирення сторін, а також запропонування шляхів вдосконалення нормативно-правових актів для забезпечення ефективного використання цього інституту як частини відновного правосуддя.

Її новизна полягає в пропозиції низки заходів та етапів проведення медіації для удосконалення самої процедури медіації у кримінальному провадженні та обґрунтуванні положення щодо залучення до вирішення кримінально-правового конфлікту між сторонами посередника – медіатора, й наділення його відповідним процесуальним статусом.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до п. 4 ст. 1 Закону України «Про медіацію», що надає тлумачення терміну медіації в такому значенні: «медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» тощо [1]. Цим Законом також визначено правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), в тому числі і кримінально-правового, принципи медіації, статус медіатора та інші питання, пов'язані з цією процедурою. Однак, попри все прийняття Закону України «Про медіацію» не вирішило всіх питань, що стосуються кримінальної процесуальної діяльності. Відповідних змін та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України за цей період так і не відбулося. З цього приводу, необхідно погодитися з точкою зору Т. Г. Фоміної про те, що прийняття Закону України «Про медіацію» стало значною подією для широкого кола правників, оскільки передбачалося, що це унормує ті питання, які не були вирішені тривалий час. Вона пропонує, з одного боку, підтримати законодавця щодо регламентації медіації на законодавчому рівні, так як цей шлях був доволі тривалим і не простим щодо нормативного визначення медіації, вимог до медіатора, порядку її здійснення та т.і. Але, водночас визначає, що дослідження питання щодо медіації під час кримінального провадження (визначення процедури медіації під час досудового розслідування та судового провадження, відсутність регламентації низки інших питань) є недостатнім у Законі [2; с. 242].

Раніше нами вже зазначалося, що медіація в сфері кримінального провадження є інноваційним підходом до вирішення конфліктів, який базується на засадах примирення сторін та відновлення справедливості. У сфері кримінального процесу медіація є частиною відновного правосуддя, але її застосування обмежується недостатнім втіленням у кримінальне процесуальне законодавство України. Зокрема, необхідно розробити чіткий механізм залучення медіації на різних стадіях (етапах) кримінального провадження, включаючи досудове слідство та судовий

розгляд. Цей механізм є альтернативою традиційному судовому розгляду і спрямований на досягнення взаємовигідного результату для всіх учасників кримінального провадження. Примирення є вигідним процесом не тільки потерпілому, підозрюваному чи обвинуваченому, але і суспільству в цілому, який веде до встановлення добрих відношень між людьми, запобігання насилля та жорстокості, зменшенню витрат правосуддя, збільшенню ролі суспільства в профілактиці правопорушень. Важливим є чітке закріплення поняття примирення у Законі як добровільного волевиявлення потерпілого на прощення особи, яка вчинила злочин, та досягнення з нею згоди відносно порядку, розміру, засобів та умов усунення шкоди, заподіяної кримінальним проступком або необережним нетяжким злочином, і здобуття між ними миру [3; с. 162, 167, 200].

В Україні вирішення кримінально-правового конфлікту шляхом примирення сторін регламентується Кримінальним та Кримінальним процесуальним кодексами України. Зокрема:

- стаття 46 Кримінального кодексу України визначає, що особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності, у разі примирення з потерпілим і відшкодування завданих нею збитків або усунення заподіяної шкоди, якщо вона вперше вчинила кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин [4];

- п. 3 статті 469 Кримінального процесуального кодексу України передбачає можливість укладання угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим у провадженні щодо кримінальних проступків, необережних нетяжких злочинів та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення [5].

Дійсно, примирення є особливо актуальним у кримінальних провадженнях щодо кримінальних проступків, необережних нетяжких злочинів та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, де сторони мають можливість домовитися про відшкодування завданих нею збитків або усунення заподіяної шкоди та інші заходи відновлення.

У багатьох країнах медіація у кримінальному провадженні є частиною правової системи. Наприклад, у Європейському Союзі вона активно підтримується відповідно до Рекомендації Ради Європи № R (99) 19 «Про медіацію в кримінальних справах» тощо [6, с. 53–56].

Так, медіація є двосторонньою формою вирішення конфлікту, де головними учасниками медіаційного процесу являються сторони (обвинувачений чи підозрюваний та потерпілий). В свою чергу, особою, що сприяє їм в реалізації їх прав на примирення та взаємоузгодження їхніх позицій, забезпечує встановлення між ними контакту, організує та проводить саму процедуру медіації є *медіатор* [7, с. 853].

Медіація у кримінальному провадженні передбачає залучення нейтрального посередника – медіатора, який допомагає потерпілому та підозрюваному чи обвинуваченому досягти угоди про врегулювання конфлікту. Основною метою є не лише врегулювання спору, але й відновлення соціальних зв'язків, моральної рівноваги та відчуття справедливості.

Процес медіації зазвичай включає в себе і зустрічі медіатора з кожною стороною окремо, і спільну зустріч для обговорення конфлікту, і укладення угоди про примирення, якщо сторони досягають порозуміння.

Зазначимо, що при визначенні шляхів удосконалення порядку провадження по кримінальних провадженнях, які можуть бути закриті судом на підставі примирення сторін, окрім з'ясування того, де і яким чином необхідно здійснювати правове регулювання цього процесу, виникає необхідність з'ясувати етапи цього процесу та межі його регулювання.

Спираючись на Закон України «Про медіацію», міжнародно-правові акти та досліджену практику реалізації

медиації, думки вчених з цього приводу [1; 3; 6; 8, 80–81; 9, с. 135–137], можна визначити ряд етапів медиації у кримінальному судочинстві:

1. Встановлення слідчим, прокурором, суддею низки підстав, що вказують на можливість закриття кримінального провадження у зв'язку з примиренням сторін (кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин вчинено особою вперше). З цього приводу слід підтримати точку зору Ю.В. Бауліна, який вважає підставу, зазначену в ст. 46 КК України імперативною [10, с. 62], та зробити з цього висновок про те, що направити кримінальне провадження до суду, а відповідно і почати запропонування сторонам примирення – це обов'язок слідчого і прокурора. Доцільність таких висновків витікає з положень п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 12 «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» про те, що за наявності передбачених у ст. 46 КК України підстав, звільнення особи від кримінальної відповідальності є обов'язковим [11].

2. Визначення медіатора по конкретному кримінальному провадженню і можливість проведення процедури медиації. Оскільки примирення сторін шляхом застосування медиації – це процес добровільний і можливий тільки за згодою сторін, то слідчий і прокурор повинні запропонувати сторонам визначитися з особою медіатора. Медіатор може обговорити разом з слідчим, прокурором можливість проведення медиації, час, потрібний на її проведення та деякі інші тактичні методи.

3. Одержання медіатором у випадку звернення до нього сторін, інформації щодо кримінального провадження від прокурора або слідчого. На нашу думку, інформування медіатора є необхідним для з'ясування ним обставин кримінального провадження, даних щодо особи та характеристики сторін і обрання відповідної тактики переговорів. Для цього етапу доцільно вирішити на законотворчому рівні питання про обсяг інформації, що може бути надана медіатору: 1) передбачити письмову згоду обвинуваченого і потерпілого на цю дію; 2) встановити, що ознайомлення може мати місце лише щодо обставин кримінального провадження та даних про осіб, а вся додаткова інформація може бути отримана за клопотанням медіатора і при згоді сторін в процесі проведення самої процедури медиації (зокрема, у Польщі інформація медіатору містить саме такі дані) [9, с. 135–137]; 3) гарантією нерозголошення відомостей про осіб, матеріали кримінального провадження, які стали відомі медіатору є попередженням його про кримінальну відповідальність в порядку ст. 222 КПК та ст. 387 КК України.

4. Встановлення контакту і особиста зустріч з підозрюваним чи обвинуваченим. Медиація за своїм характером є процедурою, яка менш формальна у порівнянні з кримінальним провадженням, що є необхідною для забезпечення можливості встановлення контакту між сторонами, врахування їх особливостей, пошуку можливого варіанту вирішення конфлікту без жорсткого контролю з боку держави. Попри все, ініціатива на примирення, бажання виправитися та загладити шкоду повинна належати підозрюваному чи обвинуваченому, і якщо він не виявляє бажання взяти участь у медиації, то медіатор на цьому припиняє свої дії по кримінальному провадженню. Якщо підозрюваний чи обвинувачений дав згоду взяти участь у програмі медиації (примирення сторін), то медіатор далі зустрічається з потерпілим. Під час попередньої зустрічі зі сторонами медіатор пояснює їм мету програми, її процедуру та юридичні наслідки, звертає увагу на те, що відмова не може бути використана, як доказ, обтяжуючий відповідальність, а факт примирення не може бути доказом винуватості особи. Також важливим аспектом є роз'яснення правил поведінки сторін під час зустрічі.

5. Організація спільної зустрічі, лише після попереднього побачення зі сторонами та повною їх згодою. Важ-

ливим на цьому етапі є обговорення умов проведення медиації, попередніх позицій сторін, їх вимог, що спрямовані на досягнення позитивного результату зустрічі. Доречі, ст. 26 Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R (99) 19 від 15 вересня 1999 року вказує на необхідність врахування потреб та бажання сторін [6, с. 53–56].

6. Сама процедура медиації. У ній, може брати участь будь-яка особа, присутність якої буде доцільною. Також, треба зауважити, що медіатор несе відповідальність за забезпечення безпеки та створення сприятливої атмосфери для зустрічі. Хід зустрічі можна розділити на два моменти: вирішення конфлікту та налагодження взаємовідносин між сторонами; і проведення програми примирення жертви й правопорушника. Слід зазначити, що примирення, яке відбувається під час медиації, виступає проявом приватного початку у кримінальному судочинстві, де сторони самі встановлюють певні умови та дотримуються їх, тому чіткої законодавчої регламентації цей етап не потребує.

7. Результат зустрічі – це згода, що оформлюється у вигляді угоди про примирення, заяви, мирової угоди, або угоди чи заяви про недосягнення взаємного порозуміння. Після завершення й оформлення результатів медиації відповідний документ приєднується до матеріалів кримінального провадження. В свою чергу, медіатор, дотримуючись принципу конфіденційності може ознайомити слідчого, прокурора, суддю про причини невдачі медиації зі сторонами. Недосягнення примирення не може бути підставою для обтяження відповідальності особи, тому, на нашу думку, у Кримінальному процесуальному кодексі України слід передбачити положення про те, що: «Недосягнення між підозрюваним чи обвинуваченими і потерпілими примирення не має юридичного значення і не може бути використано проти підозрюваного чи обвинуваченого при вирішенні питання про їх відповідальність та покарання».

8. Оцінка та реалізація результатів медиації слідчим, прокурором при винесенні постанови про направлення кримінального провадження до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності і закриття відносно нього справи у зв'язку з примиренням сторін та суддею при вирішенні питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі його примирення з потерпілим (ст. 46 КК України).

Вважаємо, що все вищевикладене є тією правовою базою, яка повинна втілювати відновне правосуддя в формі медиації до кримінального судочинства України, що є суттєвою зміною традиційної каральної системи. Також потребує уваги питання підготовки кваліфікованих медіаторів, які мають спеціалізуватися на вирішенні кримінально-правового конфлікту у кримінальному провадженні, а у свою чергу, медіатор повинен бути повноправним учасником кримінального провадження і відноситися до групи інших учасників кримінального провадження за КПК України. Так, відповідно, до законотворчого процесу можна внести пропозицію, щодо внесення змін та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України, а саме внести нову норму до § 5 «Інші учасники кримінального провадження» Глави 3 «Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження» – ст. 74¹ «Медіатор» і викласти її в такій редакції:

«Медіатор – це спеціально підготовлена нейтральна особа, яка здійснює примирення між сторонами кримінально-правового конфлікту.

Медіатором можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання роз'яснень, стосовно проведення процедур примирення та вирішення конфлікту, шляхом застосування медиації.

Медіаторами служби примирення можуть бути особи, які мають відповідну вищу юридичну освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли

відповідну підготовку і отримали кваліфікацію медіатора по проведенню процедур примирення у кримінальних провадженнях» тощо [3, с. 242].

Впровадження даної норми до Кримінального процесуального кодексу України стане запорукою ефективного застосування медіації у кримінальному провадженні, що сприятиме:

- гуманізації кримінального судочинства (надання можливості сторонам конфлікту самостійно вирішувати спір із залученням медіатора, а не лише через каральні заходи);
- зменшенню навантаження на суди (значна кількість кримінальних проваджень може бути вирішена безпосередньо в межах медіаційного процесу);
- посиленню захисту прав потерпілих (оскільки медіація дозволяє потерпілим отримати відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди швидше та ефективніше, ніж у звичайному судовому процесі);
- відновленню соціальної справедливості (впровадження медіації в кримінальний процес дозволить забезпечити рівновагу між правами потерпілих та підозрюваних, сприяючи відновленню довіри у суспільстві);
- відповідності міжнародним стандартам (прийняття цієї норми узгоджується з європейськими стереотипами відновного правосуддя та міжнародною практикою застосування медіації) тощо.

Звісно, процес медіації та діяльність медіатора (медіаторів) повинна контролюватися з боку певних установ і ця діяльність не може здійснюватися безсистемно. Окрім цього, державними владними органами можуть бути введені інститути, або установи, як базові навчальні заклади та центри акредитації медіаторів і їх склад повинен бути змішаним. Тобто, до складу викладачів цих інститутів (установ) можуть входити представники прокуратури, суду, правозахисних організацій, місцевої громадськості, психологи, представники науки та культури регіону тощо. Це обумовлено тим, що сама діяльність по примиренню генетично походить від традицій приватного вирішення конфлікту (сімейні конференції, кола правосуддя), а також не може здійснюватися без залучення місцевої громадськості. Організацію, яка б контролювала діяльність медіаторів можна назвати, наприклад: «Міжвідомча координаційна рада з питань медіації (примирення) сторін». Важливим є встановлення її повноважень, оскільки без цього неможливе виконання завдань, що на неї покладаються.

Така «Міжвідомча координаційна рада з питань медіації (примирення) сторін», відповідно до покладених на неї завдань могла б:

- вивчати, узагальнювати і поширювати вітчизняний та іноземний досвід з питань проведення процедур медіації (примирення) між сторонами у кримінальних провадженнях;
- вносити в установленому законом порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань медіації (примирення) сторін у кримінальних провадженнях;
- розробляти та затверджувати (в межах своєї компетенції) положення, інструкції і інші нормативні акти, які регламентують діяльність служби медіації (примирення) в кримінальних провадженнях;
- забезпечувати підготовку і підвищення кваліфікації медіаторів;
- взаємодіяти, в межах своєї компетенції, з правоохоронними та правозахисними організаціями, прокуратурою і судом;
- інформувати громадськість про свою діяльність через засоби масової інформації та т.і.

Вважаємо, що право на вирішення конфлікту, що стався внаслідок вчинення кримінального правопорушення, повинно належати не тільки виключно сторонам кримінального провадження – підозрюваному чи обвинуваченому та потерпілому, а і державі та її правоохоронним та правозахисним органам, які повинні бути не байдужими до подальшої долі сторін кримінально-правового конфлікту, а сторони, в свою чергу, зобов'язані бути як учасниками так і спостерігачами вирішення їх справи.

Висновки. Відновне правосуддя ставить перед собою першочерговим завданням забезпечити права та інтереси потерпілого, підозрюваного чи обвинуваченого, задовольнити їх потреби, а відповідно, і потреби суспільства та держави, воно концентрує свою увагу на правах кожної особи, встановлення миру, справедливості та сприяє підтриманню суспільного ладу. Медіація, як різновид відновного правосуддя, в сфері кримінального провадження є ефективним інструментом для досягнення справедливості та примирення сторін. Вона дозволяє уникнути жорсткого протистояння, характерного для судових (змагальних) процесів, і сприяє побудові більш правильного та гуманного суспільства. Подальший розвиток цього інституту вимагає підтримки з боку держави, законотворчих, правоохоронних органів та співробітництва між усіма учасниками кримінального провадження в цілому. Успішне впровадження медіації вимагає комплексного підходу, який включає розвиток нормативної бази, професійної освіти медіаторів та т.і. Таким чином, медіація має потенціал стати дієвим інститутом у сфері кримінального судочинства, сприяючи гуманізації кримінального процесу України в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення 30.03.2025 р.).
2. Фоміна Т.Г. Медіація у кримінальному провадженні: новели законодавства та перспективи його вдосконалення. *Право і безпека – Law and Safety*. 2022. № 1 (84). С. 104-114. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1>.
3. Соловійова О.Є. Примирення сторін у кримінальному процесі України [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Соловійова Олена Євгенівна. Харків. 2006. 234 с.
4. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 30.03.2025 р.).
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 30.03.2025 р.).
6. Рекомендація № R(99)19 Комітету міністрів Ради Європи державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах : від 15.09.1999. БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_828 (дата звернення: 30.03.2025 р.).
7. Соловійова-Полудніцина О.Є. Законодавче закріплення процесуального статусу медіатора у кримінальному судочинстві України. *Форум права*. 2011. № 2. С. 853-857. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_2_138
8. Рекомендації міжнародної науково-практичної конференції "Впровадження альтернативних засобів розв'язання конфліктів у судову систему України" від 21 травня 2000 року. Відновне правосуддя в Україні: Спецвипуск. 2005. С. 80-81.
9. Земляньська В.В. Вивчення досвіду Польщі в сфері медіації. *Право України*. 2004. № 3. С. 135-137.
10. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності : Монографія. К.: Атіка. 2004. 296 с.
11. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : постанови Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 р. № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05#Text> (дата звернення 30.03.2025 р.).